

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Český jazyk a literatura, Filologie

Jarmila Valková

**Komunikační přístup k vyučování druhého jazyka
v současných učebnicích češtiny pro cizince**

**The Communicative Approach to Second Language
Teaching in Current Textbooks of Czech for
Foreigners**

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

vedoucí práce - Prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc.

2013

Komunikační přístup k vyučování druhého jazyka

Formování

Práce je zahájena nástinem podmínek a okolností utváření komunikačního přístupu od sedmdesátých let dvacátého století. Mezi možnostmi pohledu na současnou posici a význam komunikačního přístupu se přikláníme k jeho chápání jakožto zastřešujícího pojmu (Littlewood 2011), což vyjadřuje poměnou ustálenost souboru hlavních zásad a obvyklých vyučovacích postupů s přiznanou a kladně hodnocenou otevřeností vůči dalšímu vývoji a přizpůsobením vyučovacích postupů konkrétním podmínkám (Ur 2011).

Principy

Představujeme principy komunikačního vyučování se vztahem k jevům sledovaným ve výzkumné části práce, přičemž věnujeme značnou pozornost bezprostřednímu myšlenkovému zdroji a vývojovému podloží těchto principů v přímé orální metodě (Palmer 1921, Palmer; Palmer 1970, Hornby 1973, Palmer; Redman 1969). Tématem samostatných kapitol jsou tak využití situačního základu a vazby cílového jazyka na skutečnost, úsilí o vytváření automatismů a bezprostřední verbální reakce, zásada orálního základu a obsahové zaměření vyučování jazyka.

V návaznosti na jejich bezprostřední vývojový zdroj v přímé orální metodě je pojednáno o dalších principech komunikačního vyučování se vztahem k jevům sledovaným ve výzkumné části práce. Jsou jimi specifická posice zprostředkujícího a cílového jazyka ve vyučování, opora o universální dovednosti získané prostřednictvím mateřského jazyka a role významového kontextu. Dále sledujeme vybrané zásadní momenty formování komunikačního přístupu: přehodnocení situačního sylabu, rozpoznání potřeby komunikační hodnoty vyučování, pragmatickou povahu cíle a přijetí komunikační kompetence za cíl vyučování.

Postupy a učební komponenty

Značná část oddílu věnovaného představení konkrétních postupů a technik komunikačního vyučování (Byrne 1987, Harmer 1987) je věnována úkolovému učení a drilům.

Ze stručného průzkumu diskursu úkolového učení, srovnání definic a akcentů v chápání úkolu (Littlewood 1981, Finocchiaro, Brumfit 1983, Ellis 2003, Widdowson 1990, Skehan 2000, Richards, Platt, Weber 1985 aj.) vyvozujeme význam úkolu jako emblematické komponenty komunikačního vyučování druhého jazyka v tom smyslu, že ztělesňuje hlavní principy a dosavadní nálezy komunikačního přístupu.

Dril (ve smyslu cvičení zaměřeného na specifický jazykový prostředek s posíleným prvkem opakování) představujeme jako příklad tradiční komponenty nepřímého vyučování s příležitostmi k adaptaci pro potřeby vyučování komunikačního. S využitím Haycraftových podmínek efektivnosti formálně zaměřených cvičení (1993) formulujeme požadavky, jež do

tvorby drilů vnáší zásady komunikačního přístupu: realističnost jazykového obsahu, tematické a kontextové zapojení, mimojazyková smysluplnost obsahu cvičení a přítomnost komunikační hodnoty (ve smyslu Widdowson 1987). Předkládáme příklad postupného přijímání komunikačních požadavků na dril ze současné české tvorby učebnic češtiny pro cizince (Holá 2006 vs. Holá; Bořilová 2012).

Gramaticko-překladová metoda

Zásady

Presentujeme hlavní zásady, cíl a typické postupy gramaticko-překladové metody (Richards, Rodgers 1986; Larsen-Freeman 2000) jakožto historicky nejvýraznějšího a i v současnosti široce prakticky uplatňovaného zástupce nepřímých metod (Jin; Cortazzi 2011) a zároveň druhé tradice s výrazným zastoupením v dnešní tvorbě učebnic češtiny pro cizince.

Vztah principů a učebních komponent

Věnujeme pozornost těm charakteristickým znakům gramaticko-překladového vyučování, jež mají vztah k povaze učebních komponent a postupů zkoumaných ve výzkumné části: posici mateřského či zprostředkujícího jazyka ve vyučování, přípravné povaze vyučování a jejímu zaměření na budoucí použití, cílové posici užívání osvojovaného jazyka a specifické povaze motivačních zdrojů.

VÝZKUMNÁ ČÁST

Cíl

Záměrem našeho zkoumání bylo identifikovat ve vybraných současných učebních materiálech využívaných ve vyučování češtiny jako cizího jazyka přítomnost a povahu komponent a postupů typických pro tradici komunikačního přístupu a gramaticko-překladové metody, na základě toho rozeznat metodologický půdorys jednotlivých materiálů a identifikovat některé obecnější tendence v oblasti současné tvorby učebnic češtiny pro cizince.

Z aktuální nabídky učebnic češtiny jako cizího jazyka jsme do hlavního srovnávacího okruhu vybrali práce, jež by mohly tyto tendence demonstrovat, vycházejí z předpokladu, že spolupůsobení nejvýznamnějších představitelů přímých a nepřímých metod v současné české didaktice češtiny pro cizince se v tvorbě učebnic projevuje následujícími způsoby:

- a) konsistentním navázáním na tradici nepřímých metod, v českém prostředí representovanou zejména gramaticko-překladovou metodou,
- b) navázáním na tradici gramaticko-překladové metody při snaze o aktualizaci jejich tradičních postupů,
- c) eklektickým nakládáním s nálezy obou hlavních tradic, experimentální adaptací postupů přímého vyučování,
- d) konsistentním využitím obvyklých postupů komunikačního přístupu.

Materiál

Předmětem sledování vybraných parametrů (viz níže) se staly učebnice češtiny jako druhého jazyka s obecným jazykovým (nikoli speciálním) zaměřením, dobou vydání mezi lety 2003–2013 v České republice, počáteční úrovní A1 a určením pro práci v kursu (nikoli primárně či výhradně pro samostudium). Do hlavního srovnávacího jsme zařadili tyto práce:

ADAMOVIČOVÁ, Ana; IVANOVÁ, Darina. *Basic Czech I*. Praha : Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1713-8.

HOLÁ, Lída; Bořilová, Pavla. *Čeština Expres I*. Praha : Akropolis, 2012. ISBN 80-86903-17-6.

PAROLKOVÁ, Olga; NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Czech for Foreigners*. 5., dopl. vyd. Praha : Bohemika, 2004. ISBN 80-903062-1-7.

REMEDIOSOVÁ, Helena; ČECHOVÁ, Elga. *Chcete mluvit česky? Do You Want to Speak Czech?* 5. vyd. Liberec : Harry Putz, 2005. ISBN 80-86727-04-1.

ŠTINDL, Ondřej. *Easy Czech. Elementary*. Praha : Akronym, 2008. ISBN 978-80-254-1060-8.

Další současné učebnice češtiny jako druhého jazyka na úrovních A1 až C1 a s rokem vydání mezi lety 2005–2013 jsou využity k dílčím ilustracím zkoumaných postupů a relevantních jevů.

Parametry a postup

Učební materiály hlavního okruhu jsme podrobili zkoumání z hlediska pěti parametrů:

- 1) zastoupení budujícího obsahového vs. formálního principu kapitoly,
- 2) uplatnění induktivního a deduktivního postupu při práci se specifickými jazykovými prostředky,
- 3) přítomnost aktivit připravujících ke čtení,
- 4) způsob zadávání aktivit (formálně pojmenovávající, obsahově pojmenovávající, pseudokomunikační),
- 5) povaha gramatických drilů (z hlediska obsahové relevance jazyka, jenž je předmětem cvičení).

Povahu zvolených komponent, postupů či elementů v učebnicích zkoumáme ve vztahu ke konkrétním druhům, typům či kategoriím, vymezeným s cílem pochopit obecný metodologický půdorys učebnice podle zastoupení metod nastíněných v obecné části této práce.

Při posuzování projevů využívání formálního a obsahového budujícího principu kapitoly jsme se zaměřili na míru profilace kapitol jako tematických celků, působení formálního a obsahového principu na uspořádání kapitoly a na povahu, obsah a sled komponent, přičemž srovnáváme veškeré kapitoly hlavního okruhu ve snaze popsat rozdíly či nepravidelnosti ve způsobu budování kapitol. Rovněž míra využívání přípravných aktivit ke čtení (*pre-reading*) je sledována ve všech kapitolách učebnic hlavního srovnávacího okruhu. V případě absence aktivit připravujících ke čtení se zajímáme o kompozici čtecí jednotky a uspořádání jejích komponent.

Při zkoumání povahy zadání aktivit u vybraného úseku učebního materiálu se soustředíme na to, zda instrukce pojmenovávají požadovaný výkon z hlediska obsahu (funkce či významu) jazyka, či tyto hodnoty ponechávají stranou při výhradním zaměření na jeho formu.

Převaha deduktivního či induktivního postupu v práci s gramatikou je zkoumána podle autorem nabízeného způsobu poznávání a osvojování nových jevů, přičemž rozhodujícím faktorem v hodnocení dílčích postupů je nám podíl aktivního úsilí na osvojování jazyka svěřený studujícímu. Povaha gramatických drilů je posuzována podle přítomnosti explicitně (textově či obrazově) vyjádřené obsahové validity jazyka tvořícího jejich náplň, přičemž hledáme alespoň jeden znak obsahové relevance procvičovaného jazyka.

Výsledky zkoumání

Shrnutí výsledků podle jednotlivých parametrů

1.

Způsob kombinace obsahového a formálního budujícího principu spolu s volbou dedukce či indukce v práci s gramatikou nejvýrazněji ovlivňují stavbu kapitoly. Ta je u každé ze zkoumaných učebnic zcela specifická. Dominance obsahového principu v práci *Čeština Expres 1* se projevuje plnou tematickou profilací kapitol jako významových jednotek se zastřešujícím tématem a obsahovým podřízením vnitřních komponent, včetně gramaticky zaměřených. V práci *Basic Czech 1* kombinace využití formálního a obsahového budujícího principu s převahou principu formálního přináší přesně poloviční poměr tematicky sjednocených kapitol vůči obsahově různorodým. Práce *Czech for Foreigners* a *Do you Want to Speak Czech* vykazují podobnost v nižší obsahové kompaktnosti kapitoly, projevující se tematickou nezávislostí určitého počtu dílčích obsahových jednotek i jednotlivých komponent, přičemž počet obsahově nezávislých komponent souvisí s častou obsahovou indiferencí práce s gramatikou.

2.

Učebnice *Basic Czech 1*, *Czech for Foreigners*, *Do you Want to Speak Czech* a *Easy Czech Elementary* spojuje v práci se specifickými jazykovými prostředky preference deduktivního postupu a dalších spřízněných strategií: explicitní předložení pravidel v tabulkách či vysvětleních po textové presentaci, následované příkladovou komponentou a formálně zaměřeným procvičováním. *Basic Czech 1* a *Czech for Foreigners* vykazují shodu v zahájení kapitoly textovou komponentou s gramaticky presentační funkcí a bez anteponovaných obsahově zaměřených aktivit, práce *Do you Want to Speak Czech* uvozuje jednotku presentačním minialogem a dvojjazyčným seznamem slovní zásoby.

V učebnici *Basic Czech 1* se při práci se specifickými jazykovými prostředky uplatňují oba postupy: dedukce je spojena s obvyklými gramaticko-překladovými strategiemi a komponentami, zatímco indukce se prosazuje v otázkové komponentě mezi textem ke čtení s presentační funkcí a předložením gramatických pravidel.

Induktivní práce se specifickými jazykovými prostředky v učebnici *Čeština Expres* využívá nástrojů a komponent obvyklých v učebnicích vycházejících z tradice komunikačního přístupu, jimiž jsou vytvoření potřeby osvojení nového prostředku, situačně zakotvený vícesložkový úkol s přípravnou aktivitou a zadáním stanovujícím pragmatický cíl, aktivity obracející na obsahovém základě vědomou pozornost k novým jazykovým prostředkům a komponenty k samostatné konsolidaci pravidel.

3.

Přípravné aktivity ke čtení (*pre-reading*), obvyklé v učebnicích ovlivněných komunikačním přístupem, jsme našli ve dvou zkoumaných pracích: jejich soustavné a variované využití jako první části komplexního úkolu v učebnici *Čeština Expres 1* a v práci *Easy Czech Elementary* s tendencí k rozšíření přípravné aktivity v rozsáhlejší mluvní úkol či připravující slovní zásobu následujícího textu.

4.

Ukázala se souvislost mezi formálním zaměřením procvičování specifických jazykových prostředků v drilech a volbou formálně pojmenovávajících zadání, nejvýrazněji se prosazující u práce *Do you Want to Speak Czech* jejich jednoznačnou převahou. V ostatních učebnicích hlavního okruhu jsou pak v různém poměru přítomna zadání formálně a obsahově pojmenovávající. V pracích *Do you Want to Speak Czech* a *Basic Czech I* jsme navíc objevili výskyty zadání pseudokomunikačního, identifikovaného podle specifického rozporu mezi komunikační instrukcí a určitými elementy cvičení bránícími obsahově relevantnímu řešení.

5.

Zkoumané drily k procvičování akusativu singuláru s minimálně čtyřmi opakováními téhož tvaru u rozdílných slov jsou v učebnicích *Basic Czech I*, *Czech for Foreigners*, *Čeština Expres 1* a *Easy Czech Elementary* zastoupeny v různém poměru, zatímco v práci *Do you Want to Speak Czech* jsou vesměs formálně zaměřené a obsahově indiferentní. V práci *Čeština Expres 1* je obsahová relevance jazyka komponent zaměřených na specifický jazykový prostředek provázena celkovým přizpůsobením komponenty a oporou o jednotící téma kapitoly, specifikem práce *Easy Czech Elementary* je výrazná tendence podporovat obsahovou relevanci procvičovací komponenty obrazovými prostředky.

Shrnutí výsledků podle metodologického zaměření učebnic

Porovnání výsledků zkoumání těchto parametrů v učebnicích hlavního okruhu ukázalo, že sledované materiály se pohybují na škále od (a) konsistentního uplatnění gramaticko-překladové metody (*Do you Want to Speak Czech*), jak je popisuje Larsen-Freeman (2000), po (b) soustavnou snahu o využití postupů komunikačního vyučování (*Čeština Expres 1*), přičemž přechodové pásmo (c) je tvořeno pracemi svébytně kombinujícími přímé a nepřímé postupy (*Basic Czech I*, *Czech for Foreigners*, *Easy Czech Elementary*).

a)

Pokračování nepřímé tradice ve vyučování češtiny jako druhého jazyka je reprezentováno učebním materiálem důsledně odpovídajícím zásadám a strategiím gramaticko-překladové metody. Doložili jsme nízkou míru kompaktnosti kapitoly jako tematické jednotky, absenci přípravných aktivit stanovujících pragmatický cíl čtení, jednoznačnou preferenci deduktivního postupu s apriorním odhalením pravidel tabulkami a vysvětleními ve zprostředkujícím jazyce, jednoznačný příklon k formálně pojmenovávajícímu zadávání aktivit zaměřených na specifické jazykové prostředky a silné zastoupení nekontextualisovaných a obsahově heterogenních drilových i exemplifikačních komponent.

b)

Práce *Čeština Expres 1* ukazuje jeden z možných způsobů uplatnění strategií a komponent vycházejících z tradice komunikačního přístupu v tvorbě učebnic češtiny pro cizince. Dominance obsahového principu přináší jednoznačnou tematickou profilaci kapitol s obsahovým podřízením vnitřních komponent včetně gramaticky zaměřených. Induktivní práce se specifickými jazykovými prostředky využívá nástrojů obvyklých v učebnicích vycházejících z tradice komunikačního přístupu, jakými jsou vytvoření potřeby osvojení nového prostředku, vícesložkový úkol s obsahovým základem, přípravnou aktivitou a zadáním stanovujícím pragmatický cíl, aktivity obracející na obsahovém základě vědomou pozornost k novým prostředkům a komponenty k samostatné konsolidaci pravidel.

V procvičování specifických prostředků jsme našli významný podíl obsahově zaměřených a tematicky podřízených drillů, v některých případech využívajících samostatné kontextualisace.

c)

Učebnice *Basic Czech I*, *Czech for Foreigners* a *Easy Czech Elementary* ukazují různé možnosti kombinace přímých a nepřímých postupů v jediné práci. Způsoby kombinace obsahového a formálního principu stavby kapitol přináší různou míru jejich tematické kompaktnosti s určitým počtem jak zapojených, tak obsahově nezávislých komponent. Spojujícím rysem těchto tří učebních materiálů je i kombinace deduktivního a induktivního postupu v práci s gramatikou při převaze dedukce a souvisejících postupů (textová presentace bez antepoňovaných obsahově zaměřených aktivit zahajuje gramatickou jednotku, je následována explicitním odhalením pravidel tabulkami a/či vysvětleními ve zprostředkujícím jazyce a aplikací pravidel, obsahově heterogenní exemplifikací a sérií cvičení). V pracích *Basic Czech I* a *Easy Czech Elementary* se svébytným způsobem uplatňuje rovněž indukce: v učebnici *Basic Czech I* otázkovou komponentou, v práci *Easy Czech Elementary* zejména v práci s lexikem a v menších obsahově nezávislých jednotkách, podobajícím se v některých případech úkolu v komunikačním vyučování. Práce *Basic Czech I*, *Czech for Foreigners* a *Easy Czech Elementary* využívají obsahového zaměření drillových komponent v různém poměru a specifickým způsobem, přičemž se uplatňují jak výhradně formálně zaměřené drily, tak drily s relevancí obsahu, vlastní kontextualisací i komunikační hodnotou.

Závěr

Nabízíme dva způsoby uplatnění našich zjištění v didaktické praxi. Prvým z nich je využití stanovených parametrů při volbě hlavního učebního materiálu ve shodě s vytčeným cílem učení/vyučování. Druhým je adaptace určitých učebních komponent vycházejících z tradice nepřímého vyučování pro potřeby vyučování komunikačního. Navrhujeme následující způsoby obohacení vhodných komponent o prvky obsahové relevance a komunikační validity:

- 1) vytvoření potřeby použití jazyka obsaženého v cvičení jako nástroje k dosažení pragmatického cíle,
- 2) kontextualisace komponenty,
- 3) přidání obsahově zaměřeného zadání,
- 4) personalisace aktivity,
- 5) tematické přizpůsobení a zapojení komponenty,
- 6) vytvoření informační mezery.

LITERATURA

AUSTIN, John. L. *How to Do Things with Words*. Cambridge : Harvard University Press, 1962. ISBN 06-744-1152-8.

BOŘILOVÁ, Pavla. První lekce pouze česky? (Ukázka výuky bez zprostředkujícího jazyka na bázi učebnice Czech Express 1). In ŠTINDLOVÁ, Barbora; ČEMUSOVÁ, Jana (ed.). *Sborník asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. Praha : Akropolis, 2006, s. 201-209. ISBN 80-86903-37-0.

BRINDLEY, Geoffrey. The role of needs assessment in adult ESL programme design. In JOHNSON, Keith Robert (ed.). *The Second Language Curriculum*. Cambridge : Cambridge University Press, 1989, s. 63-78. ISBN 0-521-36961-4.

BREEN, Michael, CANDLIN; Chris, DAM, Leni; GABRIELSEN, Gerd. The evolution of a teacher training programme. In JOHNSON, Keith Robert (ed.). *The Second Language Curriculum*. Cambridge : Cambridge University Press, 1989. ISBN 0-521-36961-4.

McDOWEL, John; JAMES, Peter; RICH, Pat. *Basic Information. A task-based approach to developing reading skills at elementary level*. London : Edward Arnold, 1984. ISBN 0-7131-8155-9.

BRUMFIT, Christopher J. *Communicative Methodology in Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. ISBN 0-521-26968-7.

BYGATE, Martin. *Speaking*. 2. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-437134-4.

BYRNE, Donn. *Techniques for Classroom Interaction*. 4. vyd. London, New York : Longman, 1990. ISBN 0-582-74627-2.

CANDLIN, Christopher N. Syllabus design as a critical process. In BRUMFIT, Christopher J. (ed.). *General English syllabus design*. Oxford : Pergamon Press, 1984. ISBN 0-08031513-5.

DAVIES, Paul; PEARSE, Eric. *Success in English Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 2000. ISBN 0-19-442171-6.

EK van, Jan A. *Objectives for Foreign Language Learning*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 1987. ISBN 92-871-0920-6.

EK van, Jan A. The threshold level. In BRUMFIT, Christopher J.; JOHNSON, Keith (ed.). *The communicative Approach to Language Teaching*. 6. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1987, s. 103-116. ISBN 0-19-437078-X.

ELLIS, Rod. *Second Language Acquisition*. Oxford : Oxford University Press, 1997. ISBN 0-19-437212-X.

ELLIS, Rod. *Task-Based Learning and Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-4421597.

ELLIS, Rod. *SLA Research and Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1997. ISBN 0-19-437215-4.

FINOCCHIARO, Mary; BRUMFIT, Christopher J. *The Functional-Notional Approach : From Theory to Practice*. New York : Oxford University Press, 1983. ISBN 0-19-434106-2.

GJUROVÁ, Naděžda. *Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky*. Praha : Portál 2011. ISBN 978-80-7367-837-1.

HAYCRAFT, John. *An Introduction to English Language Teaching*. Harlow : Longman, 1993. ISBN 0-582-55604-X.

HARMER, Jeremy. *How to Teach English*. 10. vyd. London : Longman, 2003. ISBN 0-582-29796-6.

HARMER, Jeremy. *Teaching and Learning Grammar*. 5. vyd. London : Longman, 1987. ISBN 0-582-74623-X.

HRDLIČKA, Milan. *Cizí jazyk čeština*. Praha : ISV, 2002. ISBN 80-85866-98-6.

HRDLIČKA, Milan. *Gramatika a výuka češtiny jako cizího jazyka*. Praha : Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1527-1.

HYMES, Dell. On Communicative competence. In DURANTI, Alessandro (ed.). *Linguistic anthropology : A Reader*. London : Blackwell Publishing, 2001. ISBN 0631221115.

CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků : Úvod do vědního oboru*. Praha : Academia, 2006. ISBN 80-200-1213-3.

CHOMSKY, Noam. A Review of B. F. Skinner's Verbal Behavior. *Language*. 1959, vol. 35, no. 1, s. 26-58.

JIN, Lixian, CORTAZZI, Martin. Re-Evaluating Traditional Approaches to Second Language Teaching and Learning. In HINKEL, Eli (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. Vol. II*. New York : Routledge, 2011, s. 558-575. ISBN 0-203-83650-2.

JONES, Ken. *Simulations in Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 1982. ISBN 0-521-24885 X.

KRASHEN, Stephen D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford : Pergamon Press, 1981. ISBN 0-08-025338-5.

LARSEN-FREEMAN, Diane. *Techniques and Principles in Language Teaching*. 2. vyd. Oxford : University Press, 2000. ISBN 0-19-435574-8.

LAWTON, Denis; GORDON, Peter. *Dictionary of Education*. London : Hodder&Stoughton, 1998. ISBN 0-340-53179-7.

LITTLEJOHN, Andrew; WINDEATT, Scott. Beyond language learning : perspectives on materials design. In JOHNSON, Keith Robert (ed.). *The Second Language Curriculum*. Cambridge : Cambridge University Press, 1989, s. 155-175. ISBN 0-521-36961-4.

LITTLEWOOD, William. Communicative Language Teaching. An Expanding Concept for the Changing World. In HINKEL, Eli (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. Vol. II*. New York: Routledge, 2011, s. 541-557. ISBN 0-203-83650-2.

LITTLEWOOD, William. *Communicative Language Teaching : An Introduction*. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. ISBN 0-521-28154-7.

LOEWEN, Shawn. Focus on form. In HINKEL, Eli (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. Vol. II*. New York : Routledge, 2011, s. 576-592. ISBN 0-203-83650-2.

LYSTER, Roy. Content-Based Second Language Teaching. In HINKEL, Eli (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. Vol. II*. New York : Routledge, 2011, s. 611-630. ISBN 0-203-83650-2.

MOIRAND, Sophie. *Enseigner à communiquer en langue étrangère*. Paris : Hachette, 1990. ISBN 2 01 0169654.

MORROW, Keith (ed.). *Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. Common European Framework of Reference*. Oxford : Oxford University Press, 2004. ISBN 019 4309509.

MUSUMECI, Diane. Teacher-learner negotiation in content-based instruction : Communication at cross-purposes? *Applied Linguistics*. 1996, vol. 17, no. 3, s. 286-325.

NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-144-7.

NUNAN, David. *Designing Tasks for the Communicative Classroom*. 4. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. ISBN 0-521-37915-6.

NUNAN, David. *Syllabus Design*. Oxford : Oxford University Press, 1988. ISBN 0-19-437139-5.

PRABHU, N. S. *Second Language Pedagogy*. Oxford : Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-437084-4.

PALMER, Harold, E. *The Principles of Language-Study*. Oxford : Oxford University Press, 1921.

PALMER, Harold E. ; REDMAN, Vere, H. *This Language-Learning Business*. London : Oxford University Press, 1969.

PALMER, Harold E.; PALMER, Dorothy. *English Through Actions*. 3. vyd. London : Longman, 1970. ISBN 582-52559-4.

PRABHU, N. S. *Second Language Pedagogy*. Oxford : Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-437084-4.

RICHARDS, Jack C. *Communicative language teaching today*. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. ISBN 13 978-0-521-92512-9.

RICHARDS, Jack C. *The Context of Language Teaching*. 2. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. ISBN 0-521-31952-8.

RICHARDS, Jack C.; RODGERS, Theodore S. *Approaches and Methods in Language Teaching. A description and analysis*. 3. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. ISBN 0-521-31255.

RICHARDS, Jack C.; SCHMIDT, Richard W. (ed.). *Language and Communication*. London : Longman, 1983. ISBN 0-582-55034-3.

RICHARDS, J.; PLATT, J.; WEBER, H. *Longman Dictionary of Applied Linguistics*. 4. vyd. London : Longman, 2010. ISBN 1408204606.

SAVIGNON, Sandra. *Communicative Language Teaching : State of the Art. TESOL Quarterly* 1991, vol. 25, No. 2, s. 261-277.

SAVILLE-TROIKE, Muriel. *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. ISBN 0-521-79086-7.

SKINNER, Burrhus F. *About Behaviorism*. London : Jonathan Cape Ltd, 1974. ISBN 0-224-01075-1.

SKINNER, Burrhus F. *Verbal Behavior*. New York : Appleton-Century-Crofts, 1957.

STEVICK, Earl W. *Images and Options in the Language Classroom*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. ISBN 0-521-31281-7.

STEVICK, Earl W. *Teaching and Learning Languages*. 8. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 1989. ISBN 0-521-28201-2.

STERN, Hans H. Review and discussion. In BRUMFIT, Christopher (ed.). *General syllabus design*. Oxford : Pergamon Press, 1984. ISBN 0-08-031513-5.

TUDOR, Ian. *The Dynamics of the Language Classroom*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. ISBN 521-77676-7.

UR, Penny. Grammar teaching. Research, theory and practice. In HINKEL, Eli (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. Vol. II*. New York : Routledge, 2011, s. 507-522. ISBN 0-203-83650-2.

WIDDOWSON, Henry. G. *Aspects of language teaching*. 2. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1991, ISBN 0 19 437128 X.

WIDDOWSON, Henry G. Educational and pedagogic factors in syllabus design. In BRUMFIT, Christopher J. (ed.). *General English syllabus design*. Oxford : Pergamon Press, 1984, 23-27. ISBN 0-08031513-5.

WIDDOWSON, Henry G. *Language Purpose and Language Use*. 2. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1984. ISBN 0-19-437072-0.

WIDDOWSON, Henry G. *Language Teaching Texts*. Oxford: Oxford University Press, 1971, ISBN 0-19-437719-9.

WIDDOWSON, Henry G. The teaching of English as Communication. In BRUMFIT, Christopher J.; JOHNSON, Keith (ed.). *The communicative Approach to Language Teaching*. 6. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1987, s 117-121. ISBN 0-19-437078-X.

YALDEN, Janice. *The Communicative Syllabus : Evoution, Design and Implementation*. Engelwood Cliffs : Prentice-Hall International, 1987. ISBN 0-13-152794-0.

PRAMENY

ADAMOVIČOVÁ, Ana. *Nebojte se češtiny*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-1059-7.

ADAMOVIČOVÁ, Ana; IVANOVOVÁ, Darina. *Basic Czech I*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1097-9.

ADAMOVIČOVÁ, Ana; IVANOVOVÁ, Darina; HRDLIČKA, Milan. *Basic Czech II*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1320-8.

BEDNÁŘOVÁ, Ivana; PINTAROVÁ, Magdalena. *Communicative Czech : Elementary Czech*. Praha : Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, 1995. ISBN 80-901947-2-9.

BELL, Jan; GOWER, Joger; HYDE, Drew. *Advanced Expert CAE Coursebook*. 3. vyd. Harlow : Pearson Education Limited, 2008

BISCHOFOVÁ, Jana; HASIL, Jiří; HRDLIČKA, Milan; KRAMÁŘOVÁ, Jitka. *Čeština pro středně a více pokročilé*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 978-80-7184-921-6.

CVEJNOVÁ, Jitka. *Česky, prosím I : Učebnice češtiny pro cizince*. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1577-6.

CVEJNOVÁ, Jitka. *Česky, prosím I. Pracovní sešit*. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1577-6.

FROULÍKOVÁ, L. *Zahrada českého jazyka : Čtyři roční období*. Praha : Academia, 2002. ISBN 80-200-1003-3.

HASIL, Jiří; HASILOVÁ, Helena. *Čeština pro německy mluvící začátečníky*. Praha : ISV, 1995. ISBN 80-85866-08-0.

HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. Praha : Fragment 2000. ISBN 80-7200-402-6.

HOLÁ, Lída. *New Czech Step by Step*. 2., opr. vyd. Praha : Akropolis, 2005. ISBN 80-86903-07-9.

HOLÁ, Lída; BOŘILOVÁ, Pavla. *Česky krok za krokem*. 1.vyd. Praha : Akropolis, 2009. ISBN 978-80-86903-92-7.

HOLÁ, Lída. *Czech Express 1*. Praha : Akropolis, 2006. ISBN 80-86903-17-6.

HOLÁ, Lída. *Czech Express 2*. Praha : Akropolis, 2006. ISBN 80-86903-17-6.

HOLÁ, Lída; BOŘILOVÁ, Pavla. *Čeština Expres 1*. 2., opr. vyd. Praha : Akropolis, 2012. 2. ISBN 978-80-87310-13-7.

HOLÁ, Lída; BOŘILOVÁ, Pavla. *Čeština Expres 2*. Praha : Akropolis, 2011. ISBN 978-80-87481-26-4.

HORNBY, A S. *Guide to Patterns and Usage in English*. 2. vyd. Oxford : Oxford University Press, 1977. ISBN 0-19-431318-2.

HORNBY, Albert S. *The teaching of Structural Verbs and Sentence Patterns. Stages 3 and 4*. London : Oxford University Press, 1973. ISBN 0-19-431-626-2.

HOWATT, Anthony; SZKUTNIK, Leszek. *Make your Choice : Conversation Exercises and Problems for Class-Use or Self-Instruction to Practise Semantic Relationships in Context*. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972.

KAY, Sue; VAUGHAN, James; DAWSON, Chris. *New Inside Out Elementary*. London : Macmillan, 2007. ISBN 978-0-300-2095-5.

LATHAM-KOENIG, Clive; OXENDEN, Christina; SELIGSON, Paul. *New English File Elementary*. Oxford : Oxford University Press. ISBN 9780194518222.

MALÁ, Zdena. *Česky krok za krokem 2. Pracovní sešit : Lekce 1-10*. Praha : Akropolis 2012. ISBN 978-80-87481-66-0.

MALÁ, Zdena. *Česky krok za krokem. Pracovní sešit 1-10*. Praha: Akropolis 2012. ISBN 978-80-87481-66-0.

NEKOVÁŘOVÁ, Alena. *Čeština pro život : 15 moderních konverzačních témat*. Praha : Akropolis 2006. ISBN 80-86903-23-0.

PAROLKOVÁ, Olga; NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Czech for Foreigners*. 5., dopl. vyd. Praha : Bohemika, 2004. ISBN 80-903062-1-7.

PAROLKOVÁ, Olga. *Czech for Foreigners. Advanced level.* Praha : Bohemika 2000. ISBN 80-901739-5-0.

REMEDIOSOVÁ, Helena; ČECHOVÁ, Elga. *Chcete mluvit česky? Do You Want to Speak Czech?* 5. vyd. Liberec : Harry Putz, 2005. ISBN 80-86727-04-1.

REŠKOVÁ, Ivana; PINTAROVÁ, Magdalena. *Communicative Czech. Intermediate Czech.* 2. vyd. Brno : Ivana Rešková, 1999. ISBN 80-902 180-9-1.

SHORT, David. *Teach yourself Czech.* 14. vyd. London : Hodder & Stoughton, 1999. ISBN 0-340-58686-9.

ŠTINDL, Ondřej. *Easy Czech. Elementary.* Praha : Akronym, 2008. ISBN 978-80-254-1060-8.